

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата філологічних наук, доцента кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Білецької Тетяни Олександрівни

на дисертаційну роботу Каптюрова Андрія Андрійовича на тему
«Глобалізований концепт CIVIL SOCIETY в англomовному медіадискурсі:
когнітивно-аксіологічний аспект», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії в галузі знань 03 «Гуманітарні науки»

за спеціальністю 035 «Філологія»

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі громадянського суспільства у сучасних соціально-політичних процесах та визначальним впливом медіа на формування суспільних уявлень, цінностей і моделей поведінки. В умовах глобалізації, політичної поляризації та посилення інформаційного протистояння громадянське суспільство стає не лише важливим соціальним інститутом, а й об'єктом активного ідеологічного конструювання в англomовному медіадискурсі. Саме тому актуальним є вивчення того, якими мовними засобами медіа репрезентують концепт CIVIL SOCIETY, які смисли та цінності актуалізують і як його вербалізація впливає на сприйняття суспільних конфліктів аудиторією.

Особливої значущості набуває когнітивно-аксіологічний підхід, який дає змогу поєднати дослідження ментальної структури концепту з аналізом ціннісних та ідеологічних смислів, що формуються у процесі його медійної репрезентації. Застосування такого підходу дозволяє простежити, як через актантні моделі, бінарні опозиції, стратегії реномінації, метафоризацію та

апеляцію до прецедентних феноменів медіа конструюють образ громадянського суспільства та оцінюють діяльність його учасників.

Наукова новизна результатів проведених досліджень та їх наукова обґрунтованість. Серед основних положень наукової новизни цієї дисертаційної розвідки можна виділити такі:

- 1) вперше здійснено когнітивно-аксіологічний аналіз глобалізованого концепту CIVIL SOCIETY в англomовному медіадискурсі, у межах якого обґрунтовано наявність його інваріантного когнітивного ядра, що зберігає стабільність у різних національних медіасистемах, попри ідеологічну варіативність периферійних смислів;
- 2) встановлено специфіку когнітивної організації концепту CIVIL SOCIETY як конфліктно структурованого утворення, що реалізується через модель драматичного трикутника та передбачає взаємодію трьох основних актантів — Протагоніста, Антагоніста і Жертви. Визначено компонентну структуру концепту через вербалізацію діяльності його учасників та їхніх цілей;
- 3) вперше обґрунтовано внутрішню конфліктність концепту CIVIL SOCIETY, що отримує мовне вираження через бінарні аксіологічні опозиції, префіксальні антонімічні утворення *pro-/anti-* та стратегії реномінації, за допомогою яких медіа конструюють оцінні смисли й легітимують певні ідеологічні позиції;
- 4) виявлено жанрову специфіку наративного моделювання концепту CIVIL SOCIETY в англomовному медіадискурсі, що полягає у функціонуванні «колапсового наративу» в новинних репортажах, де заголовок концентрує основний конфлікт у формі мікронаративу, та «фрактальної структури» в аналітичних текстах, де конфлікт відтворюється на різних рівнях — від особистісного до глобального;
- 5) розроблено модель аксіологічного комплексу концепту CIVIL SOCIETY, яка інтегрує стратегії реномінації («боротьбу ярликів»),

метафоричну драматизацію на основі концептуальних метафор із доменами-джерелами ВІЙНА та ВОГОНЬ, а також мнемічну легітимацію через апеляцію до прецедентних феноменів як засобів реалізації «політики пам'яті».

Практичне значення одержаних результатів. Розроблений у дисертації підхід до когнітивно-аксіологічного аналізу концепту CIVIL SOCIETY може бути використаний у подальших дослідженнях у галузі медіалінгвістики, політичної лінгвістики, когнітивної лінгвістики та лінгвістики тексту, зокрема для вивчення механізмів концептуалізації соціально-політичних явищ, їхньої медійної репрезентації та ідеологічного моделювання.

Результати дослідження можуть бути інтегровані в освітній процес під час викладання дисциплін «Когнітивна лінгвістика», «Медіалінгвістика», «Політична лінгвістика», «Лінгвістика тексту», «Стилістика сучасної англійської мови», а також курсів, пов'язаних з інтерпретацією медіатексту та дискурсивним аналізом. Запропоновані моделі аналізу актантної структури, наративного розгортання та аксіологічної організації медіатексту можуть бути використані як теоретична й методична основа для підготовки лекцій, практичних занять, навчально-методичних матеріалів і завдань для самостійної роботи студентів.

Окрему практичну цінність результати мають для розвитку медіаграмотності. Виявлені механізми ідеологічної поляризації, реномінації, метафоризації та аксіологічного впливу можуть бути використані під час розроблення тренінгів і навчальних програм, спрямованих на формування навичок критичного сприйняття медіаінформації, розпізнавання маніпулятивних стратегій та усвідомленого оцінювання способів репрезентації суспільно-політичних подій у ЗМІ. Таким чином, результати дослідження можуть сприяти не лише розвитку

лінгвістичної науки й удосконаленню професійної підготовки здобувачів освіти, а й підвищенню рівня критичної медіакомпетентності сучасної аудиторії.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертаційна робота має прозору структуру та складається зі вступу, трьох розділів, висновків та додатків. Загальний обсяг дисертації зі списком використаних джерел становить 241 сторінку, основний зміст дисертаційної роботи викладено на 185 сторінках. Список використаних джерел включає 305 найменувань. Всі положення викладено в чіткій логічній послідовності. Дисертація написана українською мовою, її оформлення відповідає вимогам, визначеним наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 року.

Вступ до роботи містить обґрунтування актуальності теми, її наукової новизни, практичної значущості, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження, окреслення матеріалу та методологічної бази дослідження.

Перший розділ роботи «Теоретичні та методологічні засади дослідження втілення концепту CIVIL SOCIETY в англійськомовному медіадискурсі» присвячений теоретико-методологічному обґрунтуванню дослідження концепту CIVIL SOCIETY в медіадискурсі, визначенню сутності медіадискурсу та концепту як ключових категорій когнітивної лінгвістики, а також реконструкції історико-філософських і політологічних засад формування поняття громадянського суспільства та виокремленню основних моделей організації концепту CIVIL SOCIETY — опозиційної, метафоричної та екземпліфікаційної.

У другому розділі «Концепт CIVIL SOCIETY в англomовному медіадискурсі: когнітивний вимір» на основі емпіричного матеріалу реконструйовано способи вербалізації концепту CIVIL SOCIETY в англomовному медіадискурсі крізь призму «драматичного трикутника»

С. Карпмана та визначено його основних актантів: Протагоніста (громадянське суспільство), Антагоніста (держава, бізнес, еліти) і Жертву (соціальні групи, права яких порушуються). Проаналізовано мовні засоби репрезентації взаємодії актантів, встановлено переважно конфронтаційний характер їхніх відносин, простежено індивідуалізацію протагоніста через конкретизацію соціальних суб'єктів та визначено компоненти внутрішньої структури концепту.

Третій розділ «Концепт CIVIL SOCIETY в англomовному медіадискурсі: жанровий та аксіологічний виміри» подає аналіз жанрових особливостей наративного моделювання та аксіологічної репрезентації концепту CIVIL SOCIETY в англomовному медіадискурсі, зокрема специфіки його актуалізації в новинних і аналітичних текстах, а також лексичних, метафоричних і прецедентних засобів формування оцінних смислів та ідеологічного впливу на аудиторію.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях. Результати дисертаційної роботи були апробовані на 3 міжнародних та 1 всеукраїнській наукових конференціях. За результатами проведених досліджень опубліковано 8 наукових праць, серед яких: 3 статті в наукових фахових виданнях України, 1 стаття в іноземному збірнику, який входить до міжнародної наукометричної бази SCOPUS, 4 праці апробаційного характеру (тези доповідей). Особистий внесок дисертанта визначається тим, що усі результати дисертаційного дослідження отримані ним особисто, усі публікації одноосібні.

Оцінка рівня виконання наукового завдання та рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Дисертант А.А. Каптюров залучив релевантну методологічну базу для вирішення поставлених ним завдань, що дозволило досягти повноцінної реалізації мети наукового дослідження. Отримані висновки є достовірними та об'єктивними.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Дисертаційна робота є оригінальним та самостійним науковим дослідженням, а всі висунуті ідеї та наукові положення в ній отримані автором особисто.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Відзначаючи безперечні теоретичні та практичні здобутки дисертаційного дослідження, вважаємо за доцільне висловити декілька зауважень редакційно-оформлювального та стилістичного характеру. Зокрема, бажано було б уніфікувати україномовні відповідники прізвищ іноземних науковців, а також дотримуватися єдиного принципу оформлення ініціалів і прізвищ дослідників у тексті роботи. У першому розділі подекуди трапляються назви монографій, книг і наукових статей, наведення яких безпосередньо в основному тексті не завжди відповідає усталеним вимогам академічного викладу та може бути замінене відповідними бібліографічними покликаннями. Крім того, у тексті дисертації зрідка виявляються окремі орфографічні, стилістичні та технічні огріхи, усунення яких сприяло б підвищенню мовної та редакційної якості роботи. Водночас зазначені зауваження мають переважно редакційний характер, не впливають на високий науковий і прикладний рівень дисертаційного дослідження А. А. Каптюрова, яке є оригінальним, самостійним та підпорядкованим поставленій меті роботи.

Загальний висновок. Комплексний аналіз дисертаційного дослідження Андрія Андрійовича Каптюрова «Глобалізований концепт CIVIL SOCIETY в англomовному медіадискурсі: когнітивно-аксіологічний аспект» та опублікованих за його результатами наукових праць дає підстави для висновку: дисертація є оригінальною, цілісною, завершеною науковою працею, в якій отримано науково обґрунтовані результати.

Дисертація Андрія Андрійовича Каптюрова «Глобалізований концепт CIVIL SOCIETY в англomовному медіадискурсі: когнітивно-аксіологічний

аспект», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 «Філологія» відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, представленим у «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), та наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

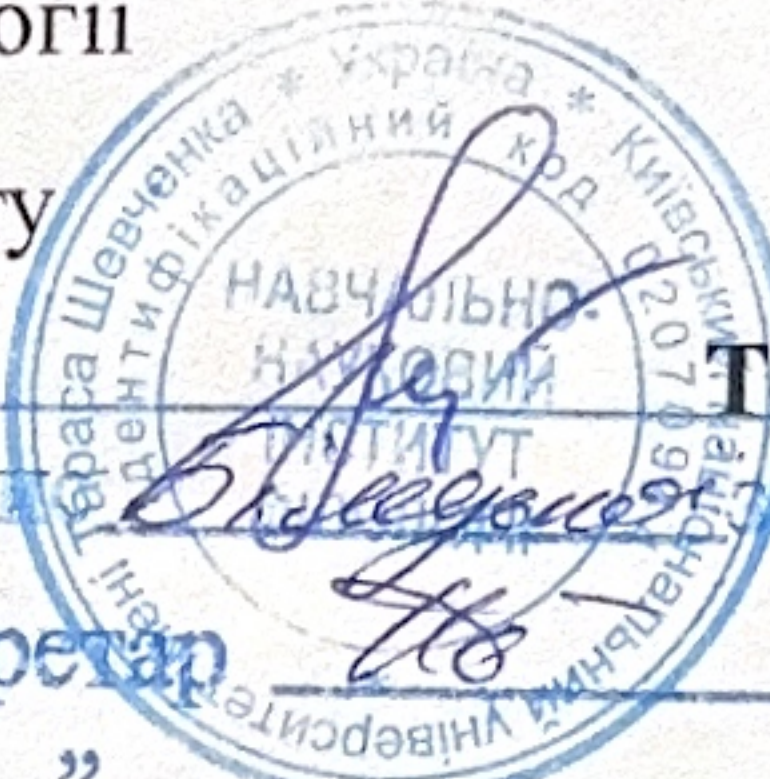
Рецензент:

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
та міжкультурної комунікації

Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

Тетяна БІЛЕЦЬКА
Засвідчую.
Секретар
“ ” 20 р.

КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 95/к/ч
“26” 2026 р.

ПИС *Білецької Т.*
ЗАСВІДЧУЮ
ОРЕКТОР З НАУКОВОЇ РОБОТИ
ОКСАНА ЖИЛІНСЬКА